

УДК 821.131.1.09(092)» 13/15»:75.056

Аліна Грегуль

ОБРАЗ МІТРІДАТА VI ЕВПАТОРА ТА НАБЛИЖЕНИХ ДО НЬОГО ОСІБ У ЛІТЕРАТУРІ ТА МІНІАТЮРАХ XIV–XVI СТ.

Стаття присвячена аналізу літературних творів, хронік і мініатюр до рукописів, що висвітлюють період правління чи певні життєві ситуації понтійського царя Мітрідата VI (120–63 рр. до Р. Х.) і пов'язаного з ним кола осіб. У статті порівнюються відомості античних і середньовічних писемних джерел, візуальних репрезентацій, що зображують криваві події 88 р. до Р. Х. (Ефеський указ), причетність Мітрідата Евпатора до династичної боротьби у Каппадокії, останні дні царя й обставини його смерті. Розглядаються роботи «Море історій» Джованні Колонна, «Ромулеон» Бенвенуто Рамбальді, «Про падіння знатних чоловіків» і «Про відомих жінок» Джованні Боккаччо, «Книга про місто єсіноче» Крістіни Пізанської та «Життя відомих жінок» Антуана Дуфура. Визначено, що автори, висвітлюючи біографічні відомості про Мітрідата VI та його оточення через відповідність ідейного змісту та сюжету збірок біографій, що мали моралізаційну мету, із життєвою історією царя і були складовою античної історії в енциклопедичних та універсальних працях.

Ключові слова: Мітрідат VI Евпатор, Понтійське царство, рукопис, мініатюра, рецепція.

Постать Мітрідата VI Евпатора ще за життя була надзвичайно відомою та знайшла своє відображення у роботах богословів, хроністів, письменників ще з епохи раннього середньовіччя. Знання Мітрідата у наступних поколіннях завдячує не лише його діяльності як політика, екстраординарним випадкам із життя, а й оточенню, яке формувалося, змінювалося упродовж його життя, відповідно до поставлених пріоритетів, але зберігалося в історіографічній традиції впродовж усієї наступної історії. І саме образ Мітрідата і його оточення рецепційовано наступними епохами задля вирішення конкретних завдань.

Ця тема лише з початку XXI ст. почала користуватися увагою дослідників, коли історики звернули увагу на конкретні аспекти царювання Мітрідата у сприйнятті наступних поколінь. Л. Зуммерер розглянула сприйняття постаті царя від античності – до класицизму, але звернула увагу не на усі письмові свідчення, у яких зустрічається той чи інший аспект царювання Мітрідата [1]. А. Мейор зосередилася лише на збірці біографій «De Casibus Virorum Illustrium» Дж. Боккаччо [2, р. 356–357]. Варто звернути увагу, що невеликі дослідження Л. Зуммерер й А. Мейор стали єдиними, у яких постать царя розглядається у сприйнятті наступних поколінь, що робить це питання відкритим для подальшого вивчення. Тому варто дослідити певні життєві події понтійського царя, зв'язки із наближеними особами, які привертати увагу наступних поколінь. Таким чином, можна прослідкувати еволюцію сприйняття та подальшої інтерпретації історії про Мітрідата з точки зору епохи, у яких жили автори і порівняти з початковими даними античних джерел.

У роботі «Mare historiarum» («Море історій») італійського історика, домініканського ченця Джованні Колонна (1298–1343 рр.) можна виокремити сюжети про виконання Ефеського указу, вбивства братів каппадокійського царя Аріарата VI, дружиною якого була сестра Мітрідата Лаодіка, та останні дні його життя. Рукопис Дж. Колонна (Bibliothèque nationale de France (BnF) Latin MS. 4915) складається із семи книг й ілюмінований 730 мініатюрами [3, р. 536]. Мініатюрист представив винищення римського населення у 88 р. до Р. Х. (BnF Latin MS. 4915. F. 158v) та облогу Мітрідата римлянами (BnF Latin MS. 4915. F. 164r). Ефеський указ понтійського царя 88 р. до Р.Х. про винищення римлян у Малій Азії не залишив байдужими ще античних авторів. У джерелах наведено інформацію про одночасне вбивство римлян в Ефесі, Пергамі, Адраміттіоні, Кавні, Траллах і на о. Хіос (App. Mithr. 23; Plut. Pomp. 37). Кількість жертв варіюється від 80 тис. (Val. Max. IX, 2.3) – до 150 тис. осіб (Plut. Sulla 24).

Фронтиспис до IV книги «Mare historiarum» (BnF Latin MS. 4915. F. 149r–195r) розкриває декілька сюжетів, зокрема, одним із них є вбивство братів Аріарата VI і втеча останнього (BnF Latin MS. 4915. F. 149r) від матері Ніси. Аріарат VI – цар Каппадокії у 130–116 рр. до Р. Х. (Memnon 22. 1), дружиною якого була Лаодіка, рідна сестра Мітрідата VI (Just. XXXVIII. 1. 1–5), тому Аріарат VI та його наступники були безпосередньо пов'язані з царем Понту. Сам Мітрідат VI через свого довіреного Гордія організував вбивство Аріарата VI і тоді почав правити Аріарат VII (116–101 рр. до Р.Х.) під регентством матері (сестри Мітрідата) Лаодіки. У 101 р. до Р.Х. цар Віфінії Нікомед III Еввергет, бажаючи підкорити Каппадокію, одружився на сестрі Мітрідата Лаодіці, але цар Понту

вигнав гарнізони Нікомеда, раніше свого союзника, із захоплених територій і повернув (відновив (restitut)) до влади Аріарата VII («...Мітрідат захисників Нікомеда з Каппадокії вигнав, царських представників сестри сина повернув...» (Just. XXXVIII. 1. 5) (тут і далі переклад мій – А.Г.). Але і такий стан речей не задовольняв Понтійське царство, тому під час переговорів у 101/100 рр. до Р.Х. Мітрідат особисто позбавив життя племінника.

Ще один виклад історії його воєн представлений у латиномовній збірці римської історії «Ромулеон» («Romuleon», 1361–1364 рр.) італійського вченого, викладача у Болоньї Бенвенуто Рамбальді (1320–1388 рр.) [4, р. XI]. Початково робота поширювалася у декількох рукописах і у 1466 р. Себастьян Мамерот на замовлення сеньйора Шатійону Луї де Лавалля переклав збірку Бенвенуто Рамбальді, що зберігається у п'яти рукописах (BnF Fr. MSS. 364–367; Kupferstichkabinett, MS. 78 D 10).

XXXVIII розділ сьомої частини рукопису BnF Fr. MS. 364 описує історію воєн Мітрідата, виклад якої автор запозичив у Орозія, періодично наголошуючи на першоджерелі: «як каже Орозій» (comme dit Orose) (BnF Fr. MS. 364. F. 260r–264r). У короткому описі XXXVIII розділу зібрані основні найбільш вражаючі події правління Мітрідата VI: масове винищення римлян в Анатолії, вбивство членів своєї родини і смерть самого царя, війни із Римом, у яких акцентується увага на перемозі останнього (BnF Fr. MS. 364. F. 260r). Це класичні сюжети з історії Мітрідата і, які зустрічаються у багатьох інтерпретаціях із античних джерел. Розпочинається оповідь із конфлікту з царем Віфінії Нікомедом IV і вторгнення військ Мітрідата і Тиграна у Каппадокію (BnF Fr. MS. 364. F. 260r – 261v). Наступними автор описує події 88 р. до Р.Х., коли Мітрідат наказав винищити римлян у Малій Азії. І тут Б. Рамбальді використав уривок із «De Civitate Dei» Августина Блаженного, який описує страждання римлян, вказуючи на джерело, а саме 22 частину 3 книги (August. De civitate Dei III. XXII): «що говорить святий Августин у третій книзі «Про общину Божу» (Pour quoy dit saint Agustin ou tiers livre de la Cité de Dieu) (BnF Fr. MS. 364. F. 262v). Далі коротко висвітлено хід війни з Римом та розгорнутий опис смерті Мітрідата (BnF Fr. MS. 364. F. 264) за викладом Орозія (Oros. VI. V).

Основна увага Б. Рамбальді зосереджена на подіях яскравого емоційного забарвлення: чи то вбивства 88 р. до Р.Х., чи то зрада сина (Фарнака II) Мітрідатові і смерть останнього. Фактологічний зміст тексту значно різниться від викладу аналогічних фактів у античних авторів, наприклад, у Аппіана опис смерті царя (App. Mithr. 108–111) представлений структуровано та неемоційно, коли в Орозія, а відповідно і у Бенвенуто Рамбальді використовується пряма мова та стилістично забарвлена лексика (de quant grant et miserable regard – настільки великий і нещасний погляд (BnF Fr. MS. 364. F. 260r); exclamasse – скрикнув (Oros. VI. V. 5); Mithridates accensus ira in scelega exarsit – Мітрідат випускаючи гнів у злісті спалахнув (Oros. VI. V. 3)).

Емоційний літературний виклад підкреслює одна із мініатюр, що зображує поразку Мітрідата й облогу царевого укріплення в Пантікапеї римськими військами (BnF Fr. MS. 364. F. 262r). Сюжет на мініатюрі можна трактувати по-різному, але найбільш він відповідає змісту оповіді Аппіана (App. Mithr. 110), Орозія (Oros. VI. V). У Бенвенуто Рамбальді (BnF Fr. MS. 364. F. 264r) на вході до палацу зображений цар, який в алегоричній формі (прямої згадки про участь Мітрідата у боях немає) захищає його від воїнів, котрі перейшли на бік Фарнака II. Переговори між сторонами відбувались вночі, про що свідчить темний колір неба та комета, як ознака нещастя. Не виключено, що зображення комети мало на меті зосередити увагу на смерті царя Понту, що корелюється з появою аналогічного символу при його народженні. Оскільки відомості про комету передає лише Юстин (Just. XXXVII. 2.1–3), то введення на ілюстрацію еквівалентного символу може бути ідеєю ілюмінатора.

Наступна відповідність із першоджерелами та сконструйованою Б. Рамбальді рецепцією правління Мітрідата – зображення кораблів і самотня фігура на вершині палацу. Відомо, що в результаті агітації прибічників Фарнака серед війська Понтійського царства до сина Мітрідата приєднався і флот. Коли цар почув бунтівні крики, то вийшов до повстанців, які вже повністю, разом із його особистою охороною, перейшли на бік Фарнака. Тож відповідне зображення флоту і царя на вершині палацу представлено на мініатюрі.

Загалом же у роботах Дж. Колонна та Б. Рамбальді представлена загальна історія від створення світу – до часу написання хронік, тому період його царювання є органічно вплетеною складовою загальної історії людства. Вже з XIV ст. з'являються роботи з біографістики, насичені моралізаторським змістом.

У XIV ст. одним із перших, хто звернувся до переосмислення історії античності та висвітлення життя її діячів у біографічному викладі, став Франческо Петрарка (1304–1374 рр.) і першим розпочав роботу над збіркою біографій «De Viris Illustribus», яка залишилася незавершеною (до неї не увійшов життєпис Мітрідата). Точно стверджувати не можна чи був у планах Ф. Петрарки виклад життєвої історії царя Понту, адже він ставив перед собою завдання зобразити відомих римлян [5, р. 103–111], в результаті написав біографію Помпея, де є згадки про Мітрідата.

Своєрідним продовженням задуму Ф. Петрарки [6, р. 190] про огляд життєвих історій відомих постатей стали твори Дж. Боккаччо (1313–1375 рр.). Саме у роботах італійського гуманіста є біографія Мітрідата, його дружини Гіпсікратії, дочки Дріпетіни і сестри Лаодіки (Береніки). Життєва історія Мітрідата VI (*De casibus VI. V*) [7, р.154–159], написана Дж. Боккаччо у шостій книзі збірки «*De casibus virorum illustrium*». Основна увага мініатюристів у франкомовних рукописних перекладах «*De casibus*» зосереджена на смерті царя, яка відповідала ідейному задумові Дж. Боккаччо про гріхопадіння знатних чоловіків і позбавлення прихильності Фортуни. Три мініатюри, де зображене вбивство царя, подають різні інтерпретації цієї події, але всі вони ґрунтуються на тому, що царя вбила стороння людина (BnF Fr. MS. 229. F. 233r; BnF Fr. MS. 230. F. 163v; BnF Fr. MS. 232. F. 206v). На інших мініатюрах і варіантах інтерпретації, присвячених дружині та дочці царя, зосереджуватись не будемо [8].

Наступний сюжет мініатюр у перекладах «*De casibus virorum illustrium*» ілюструє облогу Мітрідатового палацу військами Фарнака II (BnF Fr. MS. 234. F. 78v; BnF Fr. MS. 236. F. 60r). Дж. Боккаччо описав останні дні життя царя (*De casibus VI. V. g–h*), користуючись роботою Павла Орозія. Загалом для написання біографії Мітрідата були взяті за основу «Скорочення «Історій Філіппа» Помпея Трога» Марка Юніана Юстина, «Історія проти язичників» Павла Орозія, «Достопамятні діяння і вислови» Валерія Максима та «Епітома Тіта Лівія» Луція Аннея Флора, але докладна історія зради сина та війська була представлена лише в Орозія. Одним із джерел для «*De casibus*» було «*Speculum historiale*» Вінсента із Бове, що доведено шляхом порівняння уривків текстів [9, р.68]. Тому стає зрозуміло, що зображення облоги Мітрідатового палацу і смерті самого царя стало певною літературно-художньою традицією, що мігрувала із загальновідомої середньовічної енциклопедії у збірку біографій.

Останній тип ілюмінацій до «*De casibus virorum illustrium*» присвячений вбивству Аріарата VII (BnF Fr. MS. 226. F. 162v; The J. Paul Getty Museum. MS. 63. F. 183r; BGE (Bibliothèque de Genève). MS. fr. 190/2. F. 43r), де дві постаті у королівських тіарах зображені на ристалищі, де проходили лицарські турніри. Типовий для середньовіччя сюжет став засобом для рецепіювання античної дійсності, де Мітрідат вбив Аріарата VII, але в реальності аж ніяк не на турнірі.

Історії життя Береніки (за уточненням Дж. Боккаччо: «чиє ім'я було Лаодіка» («*cui et Laodices nomen fuit*»)) (*De mulieribus LXXII. 1*), що є більш вживаним та загальноприйнятим (за античними джерелами) для характеристики цієї жінки в історії, сестри Мітрідата VI) зображена Дж. Боккаччо в контексті боротьби за Каппадокійський престол (*De mulieribus LXXII*). Відомо, що її чоловіка Аріарата VI позбавив життя довірений Мітрідатові Гордій, син Аріарат VII був убитий особисто царем, а Аріарат VIII помер від невідомої хвороби (*Just. XXXVIII. 2. 1–2*). Можна припустити, що на мініатюрах Лаодіка саме намагається наздогнати і розправитися з вбивцею її чоловіка та, ймовірно, останнього сина (BL (The British Library). Royal MS. 20 C V. F. 112v; BL Royal MS. 16 G V. F. 86v; BnF Fr. MS. 598. F. 109v; BnF Fr. MS. 599. F. 62v–63r; BnF Fr. MS. 12420. F. 110r; NYPL (New York Public Library). Spencer. MS. 033. F. 46r).

У коротких описах фоліантів наведено лише фразу про помсту Лаодіки за смерть синів. Але виникає питання про визначення особи, яку наздоганяє колісниця із царицею. З точністю можна сказати, що це був вбивця її другого сина, адже чоловіка вбив Гордій, а Аріарата VII – Мітрідат. Слідуючи джерелам, ця жінка не вбивала Гордія чи тим паче царя, оскільки вони фігурують у роботах античних авторів, зокрема Гордій у Юстина. Отже, цією постаттю була невизначена особа, яка мала безпосереднє відношення до вбивства сина Ліодіки, а фігура, над якою схилилася жінка – сином чи першим чоловіком цариці. Але більш імовірним видається те, що ілюстратор зобразив саме сина, бо Дж. Боккаччо у життєписі Лаодіки писав, що обрав її для своєї роботи як матір, яка зазнала нечуваних нещастів від смерті своїх синів (*De mulieribus LXXII. 1*).

Жіночу тематику «*De mulieribus*» продовжила Крістіна Пізанська (1365–1430 рр.) у найвідомішій роботі «*Le Livre de la Cité des Dames*» («Книга про місто жіноче») (BnF Département des Manuscrits, Français. MS. 607). Праця складається із трьох частин, в яких три чесноти – Розум, Праведність і Правосуддя – ведуть розмову з автором про жіночі долі та будівництво міста (BnF Fr. MS. 607. F. 2r) як спробу вирішення жіночих нещастів, де будуть жити жінки за законами вищеназваних чеснот [10, р.17; 11, р.74]. У першій частині роботи згадано про Береніку (Лаодіку), а у другій – про дочку Мітрідата Дріпетіну та дружину Гіпсікратію.

Через століття єпископ Марселя у 1506–1509 рр. Антуан Дуфур на замовлення Анни I Бретонської (1477–1514 рр.) [12, р.65] у 1504 р. написав збірку «*Les vies des femmes célèbres*» («Життя відомих жінок») (Musée Thomas Dobrée. MS. XVII), яку до 1506 р. вже ілюміновано паризьким художником Жаном Пікором. Однією із ілюстрацій, цінних для даного дослідження, виступає зображення Гіпсікратії з Мітрідатом VI (Musée Thomas Dobrée. MS. XVII. F. 41r). Мініатюра відрізняється від зображень до робіт Дж. Боккаччо: ілюстратор змінив тло та сюжет, показавши героїв не верхи на коні, а за столом, що корелюється з іншими мініатюрами до даного рукопису,

адже всі жінки у виконанні Жана Пікора представлені у інтер'єрі (за рукописом 1504–1506 pp.). Але важливою є і сама біографія Гіпсікратії у викладі Антуана Дуфура, адже на думку Х. Свіфт [13, р.206] та Е. Лестранж [14, р.94] ця особа була яскравим прикладом трансвестизму.

Певні характеристики Гіпсікратії ще в античних джерелах кореспондувались і з жіночими гендерними характеристиками, і з чоловічими, що і наштотувало істориків на таку думку. До того ж А. Дуфур значно змінив першопочатковий опис Гіпсікратії у викладі Плутарха та Валерія Максима, зазначивши, що «...вона подумала, що буде з'валтована [військами Гнея Помпея]... щоб перебороти цей страх і залишитись вірною своєму чоловікові, вона змінила свій одяг та зачіску, одягла озброєння, щоб не бути збезчещеною... більше того, вона вдавала себе одним із воїнів Помпея, які слідували за Мітрідатом... Знайшовши його [царя Мітрідата], назвала себе його дружиною (жінкою) і взяла свій жіночий одяг, що було великим щастям для Мітрідата» [15, р.84–85]. Відповідно даний уривок не корелюється із описами античних авторів, де Гіпсікратія супроводжувала Мітрідата тікаючи разом від військ Гнея Помпея. Але і твердження дослідників про трансвестизм Гіпсікратії, відповідно до рецепції Антуана Дуфура, не є виправданим, бо зміна одягу із чоловічого на жіночий була вимушеним кроком до того, щоб приховати свою особу, вижити та безпечно зустрітись з царем. Л. Спенсер ж навпаки акцентує увагу на інновації А. Дуфура у підкресленні навмисного переодягання Гіпсікратії як ознаки трансвестизму (трансвестизм – психологічний феномен, який характеризується розладами психічного здоров'я та полягає у вдяганні та носінні одягу характерного для протилежної статі в межах певної культурної традиції [16, р.174]), на якій не зупинялись автори ні в попередніх рецепціях, ні в античні часи [13, р.207].

Зміну джерельних даних про Гіпсікратію можна пояснити спробою автора описати її як добропорядну жінку, яка не просто слідувала за чоловіком у межах соціальних норм загальноприйнятої поведінки (не приховувала б свою особу та невдовзі була б схоплена римськими воїнами), а вчинила розумно, зберігши собі життя. А. Дуфур своїм викладом історії про Гіпсікратію показав, що вона залишилася вірною Мітрідатові попри небезпеку. Якщо звернути увагу на те, що твір «Життя відомих жінок» замовила жінка та двічі королева Франції Анна I Бретонська (була дружиною королів Карла VIII (1470–1498 pp.) і Людовика XII (1498–1515 pp.)) [12, р.182]), то стає зрозуміло, що зображення жіночої слабкості і неповноцінності було неприпустиме для автора, а показ винахідливості та рішучості став логічним кроком до задоволення вимог аудиторії [13, р.208].

Отже, на матеріалах робіт Дж. Колонна, Б. Рамбальді, Дж. Боккаччо, К. Пізанської та А. Дуфура проаналізовано життєписи царя Мітрідата VI та наближених до нього осіб у контексті війни з Римською республікою, боротьби за захоплення сусідньої території Каппадокії і стосунків із членами його родини. Визначено, що автори обирали біографію Мітрідата VI та пов'язаних з ним жінок для своїх робіт, адже життєві історії обраних персонажів відповідали ідейному змісту і сюжету збірок біографій Дж. Боккаччо, К. Пізанської та А. Дуфура і були складовою античної історії в енциклопедичних та універсальних працях Дж. Колонна і Б. Рамбальді. Встановлено, що на мініатюрах зображені сцени смерті Мітрідата Евпатора та членів його родини, царя разом із дружиною і військовою супутницею Гіпсікратією та дочкою Дріпетіною. Загалом же ілюстрації мають на меті показати загальний образ Мітрідата та його оточення, що представлений мініатюрами про масові вбивства римлян і династичну боротьбу у Каппадокії. Доведено, що автори користувалися роботами Марка Юніана Юстина, Валерія Максима та Павла Орозія. Тож ці роботи XIV–XVI ст. слугують певним видом реконструкції і рецепції минулого, до яких джерелами верифікації виступають праці античних авторів.

Список використаних джерел

1. Summerer L. The Search for Mithridates. Reception of Mithridates VI between the 15th and the 20th Centuries // Mithridates VI and the Pontic Kingdom: Black sea studies 9 / [The Danish National Research Foundation's Centre for Black Sea Studies; ed. by J. H. Munk]. Gylling: Narayana Press, 2009. P. 15–34.
2. Mayor A. The Poison King: The Life and Legend of Mithradates, Rome's Deadliest Enemy. Princeton: Princeton University Press, 2009. 472 p.
3. The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture. Vol. 1 / ed. Hourihane C. P. New York: Oxford University Press, 2012. 677 p.
4. Rambaldi D. B., Mamerot S. Le Romuleon en François / ed. F. Duval. Geneve: Librairie Droz, 2000. 634 p.
5. Kirkham V., Maggi A. Petrarch: A Critical Guide to the Complete Works. Chicago: University of Chicago Press, 2009. 568 p.
6. Ginsberg W. Chaucer's Italian tradition. Michigan: The University of Michigan Press, 2002. 297 p.
7. Vocatij I. De casibus virorum illustrium / ed. H. de Ziegler, J. Trithemius. Augustae Vindelicorum: Philippus Vhardus excudebat, 1544. 273 p.
8. Сорока А. Мітрідат VI Евпатор і члени його родини у «De casibus virorum illustrium», «De mulieribus claris» Дж. Боккаччо та античних джерелах // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль, 2016. Вип. 1. Ч. 3. С. 3–7.
9. Pauline A. Vincent de Beauvais and Chaucer's Monks Tale // Speculum. 1942. Vol. 17. № 1. P. 56–68.
10. Levin C., Sullivan P. Political Rhetoric, Power, and Renaissance Women. New York: SUNY Press, 1995. 293 p.
11. Collette C. P. Rethinking Chaucer's Legend of Good Women.

University of York. Centre for Medieval Studies: Boydell & Brewer Ltd, 2014. 168 p. 12. Brown C. The Cultural and Political Legacy of Anne de Bretagne: Negotiating Convention in Books and Documents. Cambridge: Boydell & Brewer, 2010. 228 p. 13. Swift H. Gender, Writing, and Performance: Men Defending Women in Late Medieval France (1440–1538). Oxford: Oxford University Press, 2008. 304 p. 14. L'Estrange E., More A. Representing Medieval Genders and Sexualities in Europe: Construction, Transformation, and Subversion, 600–1530 / ed. E. L'Estrange. New York: Routledge, 2016. 218 p. 15. Dufour A. Les vies des femmes célèbres / et. G. Jeanneau. Geneve: Librairie Droz, 1970. 214 p. 16. Spencer L. G., Capuzza J. C. Transgender Communication Studies: Histories, Trends, and Trajectories. Lanham: Lexington Books, 2015. 304 p.

References

1. Summerer L. The Search for Mithridates. Reception of Mithridates VI between the 15th and the 20th Centuries. Mithridates VI and the Pontic Kingdom: Black sea studies 9. The Danish National Research Foundation's Centre for Black Sea Studies; ed. by J. H. Munk. Gylling, 2009, pp. 15–34. 2. Mayor A. The Poison King: The Life and Legend of Mithradates, Rome's Deadliest Enemy. Princeton, 2009. 472 p. 3. Hourihane C.P. The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture. New York, 2012, vol. 1. 677 p. 4. Rambaldi D. B., Mamerot S. Le Romuleon en François. Geneve, 2000. 634 p. 5. Kirkham V., Maggi A. Petrarch: A Critical Guide to the Complete Works. Chicago, 2009. 568 p. 6. Ginsberg W. Chaucer's Italian tradition. Michigan, 2002. 297 p. 7. Bocattij I. De casibus virorum illustrium / ed. H. de Ziegler, J. Trithemius. Augustae Vindelicorum, 1544. 273 p. 8. Soroka A. Mitridat VI Eupator i chleny yoho rodyny u «De tsasibus virorum illustrium», «De mulieribus tlaris» Dzh. Bokkachcho ta antychnykh dzherelakh [Mithridates VI Eupator and the members of his family in the «De casibus virorum illustrium», «De mulieribus claris» Giovanni Boccaccio and in the ancient sources]. Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Istoriya, 2016, vyp. 1, ch. 3, pp. 3–7. 9. Pauline A. Vincent de Beauvais and Chaucer's Monks Tale. Speculum, 1942, vol. 17, № 1, pp. 56–68. 10. Levin C., Sullivan P. Political Rhetoric, Power, and Renaissance Women. New York, 1995. 293 p. 11. Collette C. P. Rethinking Chaucer's Legend of Good Women. University of York. Centre for Medieval Studies, 2014. 168 p. 12. Brown C. The Cultural and Political Legacy of Anne de Bretagne: Negotiating Convention in Books and Documents. Cambridge, 2010. 228 p. 13. Swift H. Gender, Writing, and Performance: Men Defending Women in Late Medieval France (1440–1538). Oxford, 2008. 304 p. 14. L'Estrange E., More A. Representing Medieval Genders and Sexualities in Europe: Construction, Transformation, and Subversion, 600–1530. New York, 2016. 218 p. 15. Dufour A. Les vies des femmes célèbres / et. G. Jeanneau. Geneve, 1970. 214 p. 16. Spencer L. G., Capuzza J. C. Transgender Communication Studies: Histories, Trends, and Trajectories. Lanham, 2015. 304 p.

Alina Hrehul

THE REPRESENTATION OF MITRIDATES VI EUPATOR AND HIS INNER CIRCLE IN LITERATURE AND MINIATURES OF 14TH– 16TH CENTURIES

The article is devoted to the analysis of literature and manuscripts miniatures that highlight the period of rule and specific life situations of the Pontic king Mithridates VI (120–63 BC) and the inner circle connected with him. The article compares the information of ancient and medieval written sources, visual representations which depict bloody events of 88 BC (Ephesian Vespers), the involvement of Mithridates Eupator in the dynastic struggle in Cappadocia, the last days of the king and the circumstances of his death. These aspects of Mithridates' life caused the greatest interest in subsequent times because during the king's life its had a resonant significance and a nontrivial character. The works of Giovanni Colonna «Mare historiarum», Benevenutus Imolensis «Romuleon», Giovanni Boccaccio «De Casibus Virorum Illustrium» and «De mulieribus claris», Christine de Pizan «Le Livre de la Cité des Dames», Antoine Dufour «Les vies des femmes celebres» are considered. It is determined that the authors focused on biography presentation of Mithridates VI and his close associates due to the correspondence with the idea content and the plot of biography collections that followed a moral purpose with the life story of the king and were the part of ancient history in encyclopaedic and universal books. In order to solve the cultural problems of the epoch, the chronicles, literary works and illuminations were created to show the general representation of Mithridates which was formed in antiquity.

Key words: Mithridates VI Eupator, Pontic kingdom, manuscript, miniature, reception.